

SPOMIN ZBLEDI, ZAPISANO ZDRŽI

GEODETOVO LETO 1987

Peter Svetik

Čedalje bolj se zavedam, da pisanje kronologije ni niti malo lahko. Čedalje bolj mi je tudi jasno, kako zgodovinski spomin hitro blede. Čedalje manj se čudim, da različni pisci o naši preteklosti tako različno pišejo. Čedalje močneje se zavedam, kako različna tolmačenja in poglede imamo tudi na našo stanovsko prehojeno pot, in to na preteklost, ki smo jo še mnogi živeči neposredno doživljali. Jasno mi je, da kolikor bi imeli piscev, toliko različic in osebnih gledanj bi bilo v interpretaciji naše povojne strokovne poti. Nekaj sem o tem zapisal že v prejšnji številki našega glasila.

Po prvotni zamisli sem nameraval podrobneje predstaviti stanje duha in z njim povezanih programov del pred 25 leti. Ker pa me je predstavitev leta 1987 gospoda dr. Milana Naprudnika v marsičem prizadela, sem se odločil najprej zapisati nekaj več prav o tem letu. Moj pogled na to leto, na to zelo bližnjo preteklost, je namreč precej drugačen in zlasti vsebinsko popolnejši. Trdno sem prepričan, da v naši zgodovini ne sme biti zapisano le kot leto, v katerem »smo se spustili na bolj otipljive geografske informacijske sisteme«, leto z 20. geodetskim dnevom in posvetom ZGIGJ v Tuzli o planiranju in vrednotenju geodetskih del.

Po mojem trdnem prepričanju smo v tem letu zlasti v kulturno-zgodovinskem smislu, v smislu vrednotenja stroke, v smislu njenega večjega ugleda v družbi, ne samo v Sloveniji, temveč tudi izven meja tedanje države, storili še marsikaj. Nikakor ne trdim, da bo moj pogled popoln, vsekakor pa dopolnjuje napisana dejstva. Zagotovo bi tretji (četrti, peti ...) pisec še marsikaj dodal. To samo potrjuje težavnost pisanja take kronologije ali zgodovine. Zagotovo pa dogodki, ki jih bom v nadaljevanju opisal, ne bi smeli biti »izbrisani« iz zgodovine geodezije na Slovenskem.

Naj najprej taksativno navedem, po moji sodbi, le pomembnejše aktivnosti tega leta:

- Na prvo mesto vsekakor postavljam otvoritev Slovenske geodetske zbirke (18. 9.) na gradu Bogenšperk, prve tovrstne v Srednji Evropi.
- Po moji sodbi sodi na drugo mesto otvoritev razstave ob 160-letnici ustanovitve Mapnega arhiva v Ljubljani (prav tako 18. 9.), ki smo jo pripravili v Arhivu Slovenije (AS).
- V tem letu smo ustanovili komisijo za standardizacijo zemljepisnih imen, ki je zakoličila novo pomembno pot širine v slovenski geodeziji.
- Izveden je bil prvi organiziran pohod geodetov na Triglav; podobne pohode in (ali) izlete Zveza geodetov Slovenije še vedno uspešno goji.

- Za prvi program radia Slovenije sem napisal šest polurnih učnih oddaj za višjo stopnjo, v katerih sem mladim lahko predstavil geodezijo v vseh njenih dejavnostih.
- Omenjene prireditve in aktivnosti so podrobneje predstavila sredstva javnega obveščanja: v časopisih, na radiu in televiziji je bilo po mojih podatkih (vseh gotovo nisem uspel zapisati) več kot 100 prispevkov: poročil, reportaž, razgovorov, ocen ...

Prvi dve aktivnosti tega leta, če ju lahko tako imenujem, s katerima smo dokazali, da geodezija razen za razvoj, za znanstveno-raziskovalno dejavnost, za kadre, za nove tehnologije in za zadovoljevanje potreb družbe in posameznikov skrbi tudi za svojo preteklost in se vključuje v naša kulturna prizadevanja, v naše bogato duhovno izročilo.

Zasnova in postavitvev **Slovenske geodetske zbirke** na Valvasorjevem Bogenšperku je bil podvig, ki ga danes (verjetno) ne bi bili več sposobni izpeljati. Bilo je to plemenito dejanje skupine zagnancev, ki se je odločila, da bo zbirko postavila zgolj in samo s svojim prostovoljnim delom. Bil je to podvig, ko sem kot vodja te odlične skupine, izjemnih in za stroko zavzetih prijateljev, moral večino denarja pridobiti zunaj geodezije. To mi je omogočilo dejstvo, da sem prej kot izvoljeni sekretar en mandat deloval na Medobčinski gospodarski zbornici Ljubljane. Spoznal sem se z mnogimi direktorji, s katerimi smo se spoštovali in ki so mi priskočili na pomoč z denarnimi sredstvi.

Ne morem pozabiti akcije zbiranja denarja po geodetskih upravah in pri posameznih članih Zveze geodetov. Ne samo, da so mnogi prispevali denar po svojih močeh, zbirali so tudi odslužene instrumente in jih ponudili zbirki. Ne vem, če lahko danes razumemo občutke in tegobe, ki sem jih preživljal, ko sem prosjačil za denar. Med geodeti se je namreč našel tudi marsikateri posameznik, ki me je grdo zavrnil, češ kaj nam bo zbirka, kaj se mučiš za nekaj, za kar nisi plačan, ali »kaj pa je tebe treba bilo« in podobno.

Ureditev prostorov na Bogenšperku ni bila mačji kašelj. Treba je bilo na novo ometati vse stene, položiti parket v Valvasorjevem stilu, postaviti galerijo, pridobiti mize, vitrine, stojala in ne vem kaj še vse. Za vse to je bil potreben denar. Tudi arhitekta, ki je obnovo in zbirko projektiral, brez plačila nismo mogli dobiti. Vsega tega s svojim prostovoljnim delom nismo mogli postoriti.

Takoj pa naj zapišem, da je pokojni arhitekt Oton Jugovec vsa dela opravil zelo vestno in za zares minimalno plačilo. Brez njega bi zbirko težko postavili. Zagotovo je še bolj zaslužen pokojni Branko Korošec, ki je zbral večino eksponatov, jih smiselno razporedil in opisal. Vsa dela je opravil v svojem prostem času in brezplačno. Brez njega zbirke ne bi bilo. Z veliko volje so pri pripravi zbirke sodelovali: pokojni Jože Rotar, Mimi Žvan, Darko Marušič, Aleš Seliškar ... Tudi brez njih zbirke ne bi bilo. Hvaležen sem jim. Mislim, da bi jim morali biti hvaležni vsi geodeti. Končno mi je vseskozi stal ob strani in po svojih močeh pomagal tudi litijski župan Mirko Kaplja. Tudi brez njega, ki me je spoznal ob uspešnem izvajanju projekta Geoss, Slovenske geodetske zbirke (SGZ) ne bi bilo. Vseskozi me je finančno in moralno podpiral pokojni Teobald Belec, direktor Geodetskega zavoda v Ljubljani; podobno je bil zavzet tudi za projekt Geoss.

Ne spominjam se več vseh izvajalcev. Vem le, da so vsa dela opravili vestno in po minimalnih cenah. To si bili podjetniki iz Litije, ki so me poznali in spoštovali zaradi projekta Geoss. Ne bom pozabil, kako me je spreletel srh, ko sem dobil predračun za opremo. Znašal je tedanjih nekaj več kot 9 milijonov, a so bili pripravljene delo opraviti le za slabih 6 milijonov. Toda tudi tega denarja ni bilo. Spet je bilo treba v prosjačenje, in to predvsem v delovne organizacije zunaj geodezije, k mojim znancem, direktorjem.

Sicer pa smo že od začetka 1985 snovali vsebino in intenzivno zbirali denarna sredstva. V ta namen smo pozvali preko stanovske organizacije vse slovenske geodete, da za zbirko prispevajo vsaj po 1000 takratnih din. »Veš, geodet, svoj dolg,« smo pripisali vlogi. Ob koncu 1985 smo zbrali približno 200.000, večina je prispevala po 1.000, le nekaj po 2.000 din (Jeraj, V., Novšak, R., Petrič, V. in Svetik, P.). Zbiranje smo nadaljevali nadaljnji dve leti in člane stanovske organizacije z vpljudnimi vabili spodbujali k prispevkom. Večina se jih je odzvala, nekaj pa se jih preprosto ni odzvalo.

Veliko osebnih razgovorov, dopisov in prepričevanj je bilo pri pridobivanju drugih denarnih virov. Precej je prispevala takratna Kulturna skupnost Slovenije, tudi iz državne blagajne smo nekaj dobili. Prispevale so geodetske delovne organizacije, največ ljubljanski Geodetski zavod in nekatere občinske geodetske uprave. Veliko razumevanja je pokazal Vojaški geografski inštitut v Beogradu in litijski Odbor za obnovo gradu. Sponzorje pa smo pridobili tudi v mnogih delovnih organizacijah zunaj geodezije: SCT, Metalka, Gradis, Voka Ljubljana, Zavod za statistiko (v veliko oporo mi je bil Tomaž Banovec) itd. Tudi vsi izvajalci so svoja dela zaračunavali po najnižjih možnih cenah.

Projekt Slovenske geodetske zbirke sva s Korošcem zasnovala že v začetku 1985. Priprave in samo delo smo nato od pomladi 1987 iz meseca v mesec pospeševali. Najbolj intenzivno je delo potekalo prav v času počitnic, v juliju in avgustu. Vseskozi me je skrbelo, če bo pravočasno izdelana vsa oprema (mize, vitrine, panoji), saj so bile stene, parketi in galerija končani že do junija. V teh intenzivnih pripravah pa me je ob koncu avgusta presenetila in predvsem zaskrbelo odločitev Jugovca, da gre na operacijo srca. Skrb je bila upravičena, saj je operaciji podlegel in ni dočakal otvoritve. Zadnje dni do otvoritve smo tako dela zaključevali le po njegovih prejšnjih usmeritvah.

V tem počitniškem času pa je bilo treba pripraviti še marsikaj. Tako smo zasnovali in pravočasno natisnili skromno zbirko, v kateri smo predstavili vlogo in pomen zbirke. Pripraviti in pravočasno razposlati je bilo treba vabila šefom geodetskih uprav Avstrije, Italije in Madžarske ter upravam drugih tedanjih republik, vsem sponzorjem itd. Tudi organizacija same otvoritve s kakovostnim kulturnim programom je zahtevala veliko naporov. Poiskati je bilo treba tudi uglednega govornika tedanjega političnega sistema. Zdelo se mi je, da je za to najbolj primeren minister (tedaj sekretar) za kulturo. Na tem položaju je bil znani slovenski pisatelj Vladimir Kavčič. Na govor je pristal pod pogojem, da mu ga napišem. Tega nisem pričakoval in to mi je bila dodatna psihična obremenitev. Bil pa sem zadovoljen, ko je moje besedilo na otvoritvi brez dopolnitev prebral.

Po napornih septembrskih dneh in po marsikateri neprespani noči se je približal dan otvoritve. 18. septembra se je na dvorišču gradu Bogenšperk zbrala velika množica, med njimi več tedanjih

slovenskih politikov. Prireditev je potekala brez zapletov; vse je navdušil nastop Zasavskih rogistov, ki jih je vodil naš kolega Dane Namestnik. Zadovoljne so bile vse ugledne osebnosti geodetske stroke iz povabljenih držav, gostje iz sosednjih republik, načelnik VGI dr. Miroslav Petrca ...

Najbolj ugledne goste sem zvečer povabil še na Geoss. V gostilni Kimovec smo prijetno klepetali dolgo v noč. Posebej je bil navdušen predsednik avstrijske geodetske uprave gospod Fritz Hrbek, saj je bila to prva geodetska zbirka v srednji Evropi. »Tudi mi jo bomo napravili po vašem vzorcu,« je zagotavljal. Bil sem ponosen. Vendarle enkrat tudi geodezija prva v Srednji Evropi! Zadovoljstvo mi je krnilo le dejstvo, da se vodstvo domače republiške geodetske uprave ni zavedalo pomena te zbirke. Na številnih kolegijih RGU direktor zbirke niti enkrat ni uvrstil na dnevni red!

Fritz Hrbek pa je takoj osnoval ekipo 5 geodetov, ki so po štirih letih na Dunaju pripravili podobno, sicer še popolnejšo zbirko.

Geodezija je s SGZ pridobila mnogo novih zaveznikov in prijateljev, saj so se tako ob prosjačenju za denar, ob otvoritvi in ob zahvalah, ki smo jih poslali vsem darovalcem, podrobneje spoznali z njenim pomenom in vlogo. Žal pa se njenega pomena še vedno ne zavedamo vsi geodeti in odgovorne institucije, kar sklepam po tem, da v tem trenutku zbirka sameva, da je iz nje marsikaj pokradeno, da stroki ni v ponos, da bomo porabili veliko denarja samo zato, da je vzpostavimo v stanje ob otvoritvi ...

V zadnjih mesecih tega leta smo dodelali sporazum o medsebojnih obveznostih v zvezi z zbirko. Ta določa, da je zbirka s strokovnega in kulturnega vidika nacionalnega pomena. Sporazum sta podpisala takratni direktor Tehničnega muzeja Slovenije Marjan Vidmar in takratni predsednik ZGS Pavle Zupančič. Kdo ga danes še pozna in predvsem: kdo njegova določila spoštuje?

Sočasno s Slovensko geodetsko zbirko so potekale tudi priprave za razstavo ob **160-letnici Mapnega arhiva v Ljubljani**. Tudi to slovesnost smo v glavnem pripravljali v že omenjeni skupini, le s to razliko, da je vajeti prevzela Mimi Žvan, ki je vodila arhiv geodetske dokumentacije na republiški geodetski upravi. Čeprav je pri pripravi razstave izjemno in nesebično pomoč nudil Arhiv Slovenije (AS), je tudi nas čakalo kar veliko dela. Še posebej, ker nismo mogli zanemarjati rednih službenih obveznosti. Vse priprave so tudi za ta jubilej potekale z našim prostovoljnim delom.

Razstavo smo pripravili v prostorih AS, ki je tudi odločilno prispeval k njeni uresničitvi. V tej ustanovi se je za to razstavo najbolj zavzel strokovni sodelavec AS, gospod Peter Ribnikar. On je tudi izbral večino najbolj pomembnih gradiv za razstavo. Teh pa je bilo kar 91. Veliko pomoč je nudila tudi direktorica AS, gospa Ema Umek.

Večina sodelavcev, ki so pripravljali SGZ, je torej sodelovala tudi pri pripravi te razstave in posebnega kataloga (P. Svetik, J. Rotar, M. Žvan), s strani AS pa Ema Umek, Peter Ribnikar in Vladimir Kološa. Lično opremljen in vsebinsko bogat katalog je poleg uvodnikov obsegal prispevke o prvih začetkih katastra, o njegovem rojstvu in razvoju na Slovenskem, o nastanku in razvoju Mapnega arhiva v Ljubljani ter kronološki pregled in katalog razstavljenih eksponatov.

Slavnostni govornik ob otvoritvi te razstave je bil takratni podpredsednik Izvršnega sveta skupščine SRS dr. Boris Frlec. Tudi ta govor sem moral napisati in ga govorniku posredovati teden dni pred

otvoritvijo. Z mojim besedilom je bil zadovoljen in prebral ga je brez dodatkov. To mi je bilo ponovno v uteho.

Korist te razstave? Utrdili smo sodelovanje z AS, nekateri takratni politiki so izvedeli o geodeziji precej novega, predvsem pa so se z zemljemerkstvom ter vlogo in pomenom geodezije spoznali mnogi osnovno- in srednješolci, ki so si pozneje razstavo ogledali.

Otvoritvi razstave v AS, bila je ob 10. uri, je sledil organiziran prevoz na Bogenšperk, kjer se je ob 13. uri začela slovesnost. Že ob 16. uri so se udeleženci prvega pohoda geodetov na Triglav odpeljali proti Ljubljani in naprej do starta v Vratih. Vsebinsko bogat, za geodezijo pomemben, racionalno izrabljen **18. september 1987!**

V začetku 1987 je bila pod okriljem RGU ustanovljena ena od pomembnih komisij. To je bila **komisija za standardizacijo zemljepisnih imen**, ki je za razliko od navedenih dveh manifestacij delovala v sklopu rednega delovnega časa. Celotno sestavo je imenoval Izvršni svet Skupščine SRS. Meni je dodelil vlogo predsednika in komisijo sem nato vodil do leta 1991. Ta komisija je še vedno aktivna in je temeljito dogradila naše začeto delo.

Poleg mene, Jožeta Rotarja (RGU) in Božene Mavri iz Zavoda za statistiko so bile v njej najbolj eminentne osebnosti s področja geografije in slavistike, v glavnem sami doktorji znanosti. Temeljni namen te komisije je bil utemeljevanje pravih zapisov domačih in tujih zemljepisnih imen, zapisov na dvojezičnih območjih, zapisov držav v slovenščini in podobno.

Potrebo po taki komisiji sva začutila s kolegom Rotarjem, saj sva se z dilemami zapisov zemljepisnih imen srečevala pri najinem delu na kartografiji. Izoblikovala sva predlog, IS ga je podprl in komisijo imenoval poimensko. Priznam, da sem v začetku imel veliko treme, skrbelo me je vodenje sej tako uglednih izvedencev, saj sem si lahko predstavljal, da se bodo med geografi in slavisti mnenja zelo ostro kresala. Tako je tudi bilo. Toda ob pomoči Rotarja, ki je vedno znal najti izhod, ob dejstvu, da smo uspešno reševali primer za primerom in da sem seje skliceval popoldne, ko smo si lahko vzeli čas tudi za prijazne osebne pogovore po uradnem zaključku, mi je delo v tej komisiji postajalo iz meseca v mesec prijetnejše. V tem času smo uspeli rešiti in poenotiti kar precej zapisov zemljepisnih imen. Tvorno smo sodelovali tudi s takratnim Jezikovnim razsodiščem.

Tudi s to komisijo smo razširili krog poznavalcev, lahko zapišem kar krog prijateljev geodezije. Podrobneje so jo spoznali mnogi geografi in slavisti.

Z geodezijo sem v tem letu seznanil tudi mnoge osnovnošolce. S šestimi **radijskimi šolami** za višjo stopnjo, ki sem jih zastavil v pogovoru ob poti iz Vegove Zagorice v Geoss, so se z zemljevidi, s kartografijo, s parcelo in meritvami, z zemljiškim katastrom, z drugimi evidencami geodetske službe in s poklicem mladi spoznali na lahkoten način, skozi igro in s prijetnim pogovorom. Mnogi so takrat to moje početje podcenjevali, sam pa vem, to so potrdile analize na radiu, da je bilo to koristno početje.

Naj vsaj omenim še večjo prireditev, ki jo je ob 40-letnici pripravil Geodetski zavod Ljubljana (26. 6.). Tudi na njej se je zbralo mnogo takrat uglednih politikov. Prezreti ne gre tudi srečanja najvišjih predstavnikov geodetskih služb Avstrije, Italije, Madžarske in Slovenije v Kremšmünstru, na katerem smo imeli Slovenci vidno vlogo.

Vse te prireditve, vse opisano početje so spremljala sredstva javnega obveščanja. Upam si trditi, da tolikokrat omenjena geodezija dotlej še ni bila. Mar ni tudi to omembe vredno?

Omembe vredno pa je tudi dejstvo, da smo v tem letu z velikim prizadevanjem v spremembo slovenske ustave uspeli vriniti tudi geodezijo. Večji del leta smo se zavzeto ukvarjali tudi z zakonodajo, naj omenim samo zakon o evidenci prostorskih enot in mnogimi predpisi. Prav 1987 smo na republiški geodetski upravi dobili tudi prvi računalnik, začeli s tečaji za računalništvo ...

Tega leta smo se ves čas srečevali s kraticami kot: ESZ, DMR, CAS, FIC, ROTE, PKN, TTN, RPE, CPE ... Koliko jih še poznamo?

Sicer pa je bila 1987 izredno visoka inflacija. Zaradi tega so bila glede cen geodetskih del stalna trenja med RGU in geodetskimi delovnimi organizacijami. V tem letu je izšla 57. številka Nove revije, pomemben znanilec pomladi ene od republik. Ne smemo pozabiti tudi na nov koncept štafete mladosti, zlasti na plakat, kar je v Jugoslaviji povzročilo pravi vihar, na 13 500 »mrtvih duš« na plačilnem seznamu v Titogradu, afero Agrocomerc v Veliki Kladuši ... Bilo je leto, ko so se poglobljala vsebinska nasprotja med zvezno in republiško stanovsko organizacijo. Ne morem pozabiti, kako so me v organizacijskem odboru v Beogradu 1. 10. maltretirali zaradi referata, ki sem ga napisal za posvet v Tuzli. Tudi na kolegijih in koordinacijah na RGU so se nasprotja med vodilnimi delavci zaostrovala.

Prav zaradi navedenih odnosov sem uvedel večerne koordinacije, znane tudi kot »viski« koordinacije, na katerih sem želel, da razčistimo najbolj pereča vprašanja. Udeleževali smo se jih Zavrl, Banovec, Lavrenčič, Črnivec, Demšar, nekateri sodelavci zunaj geodezije in sam. Te, večinoma dolge nočne, živahne in dolge razprave pa niso dale ustreznih rezultatov.

Skratka: leto 1987 je bilo izredno razgibano, polno nesoglasij od »lokalnih do globalnih«, hkrati pa leto, pomembno v zgodovinsko-kulturnem smislu in v prodoru geodezije v širšo družbo. Zato mora biti v naši kronologiji zapisano bistveno bolj podrobno kot v omenjenem prispevku in tudi čim bolj vsestransko!

Če pa se na našo kulturno dediščino, na naše korenine požvižgamo, je to za stroko slabo spričevalo!

Peter Svetik

Hudovernikova 2, 1000 Ljubljana

E-pošta: psvetik@volja.net